

Näitus “Eesti teatrimajad” ootab publikut 17. maist Eesti Arhitektuurimuuseumis

Reedest, 17. maist on Eesti Arhitektuurimuuseumis avatud näitus „Eesti teatrimajad“, mis toob Rotermanni soolalao suures saalis rambivalgusesse Eesti teatriarhitektuuri – alustades kaskedega ehitud künidest 19. sajandi alguses ja lõpetades tänaste teatrimajade projektidega.

Näitus esitab Eesti teatrimaju arhitektuuriajaloo kontekstis, alustades siinsete 200 aasta taguste saksa teatritega ning lõpetades Estonia juurdeehituse kavandamise ning Linnateatri ehitusega. Näituse kuraatori arhitektuuriteadlase Karin Hallas-Murula sõnul jääb arhitektuur oma füüsilisuses alati oma aega, teater seevastu otsib jätkuvalt sidet pidevalt muutuva kaasajaga. Teatrimajad ei saagi kunagi valmis: põlemised ja purustused on traagilised, kuid pärast seda on sündinud uued saalid ja uued teatrid. Näitekunsti ja teatritehnika areng on ajendanud teatrihooneid pidevalt ümber ehitama ja täiustama. „Vaadates täna 1910. aastatel ehitatud teatris 18. sajandi etendust, oleme me korraka 2024. aastal kui ka 1910. aastal ja 18. sajandis,“ meenutab Hallas-Murula.

Rohke ajaloolise, tuntud ja vähemtuntud materjali väljatoomine on erakordne võimalus näha teatrimajade lugusid kõikjal Eestis. Eestlaste esimesed teatrimajad kerkisid hübriidsete teatrite-seltsimajadena: Vanemuine Tartus (1906), Võitleja Narvas (1908), Endla Pärnus (1911), Säde Valgas, (1911), Koit Viljandis (1911) ning kõige krooniks – Estonia teatri- ja kontserdimaja Tallinnas (1913). Uute majade kerkides ka teater professionaliseerus. Rakveres ehitati teatrimaja rahvamaja külge (1940). 1930. aastatel kavandatud uued teatrid Viljandis ja Võrus jäid teostamata.

Sõjas purustati Eesti üheteistkümnest teatrimajast kuus: Estonia, Vanemuine ja Endla, Tallinna Töölisteatri (Estonia vana) maja, Ugala Seasaare maja ja Narva Võitleja. Estonia hakkas mängima endise kino Gloria Palace ruumides Vabaduse väljakul, Endla (1953–1988 Lydia Koidula nimeline Pärnu Draamateater) sai ruumid Riigipanga Pärnu osakonna majas, Tartu saksa teatrist sai Vanemuise väike maja. Valga Säde ja Võru Kannel ühendati Lõuna-Eesti teatriks, mis algul töötas Säde ruumides Valgas, pärast selle põlemist Kandle seltsimajas Võrus. Narva Võitleja koliti Paidesse. Uued teatrid paigutati kohandatud

sirp.ee

Tallinna Linnateater
Eesti Draamateater
Teater Vanemuine
Ugala teater
Endla teater
Estonia teater
Vaba Lava
Noorsooteater
Vene Teater
Von Krahli Teater
Kanuti Gildi Saal
Teater

majadesse: [Nukuteater Laial tänava aadliklubisse](#) ja [Vene teater Gloria Palace](#) kinno, kus töötab tänini.

1960. aastate [teatriuueenduse](#) käigus uuristati [teatritesse](#) väikesi saale. Nõukogude ajal valmis kolm uut teatrit – [Vanemuine](#) (1967), [Pärnu teater](#) (1967) ja [Ugala](#) (1981), kuigi kavandati rohkem. Salme kultuurimajas alustanud [Noorsooteatrile](#) restaureeriti väike saal Lai tänav 27 (1975), kuid tegemata jäid [Pärnu teatri juurdeehitus](#), uus ooperimaja [Tõnismäele](#), [Linnateatri kvartaliprojekt](#), [Vanalinna Studio maja](#).

Tänaseks on ajaloolised [teatrimajad](#) kenasti korda tehtud, mitu neist muinsuskaitse all. Valminud on juurdeehitusi ja black box'e – Tartu [Sadamateater](#), [Vaba Lava](#) Tallinnas ja Narvas. Maju on edukalt „kodustanud” [Von Krahli teater](#), [Kanuti Gildi SAAL](#), [Theatrum](#), NO99.

Täna võib teatrit teha igal pool – [Eesti teater](#) on olnud läbi aegade kohanemisvõimeline sõltumata sellest, kas nende maja on [teatriks](#) ehitatud või mitte. [Teatrimajad](#) lugu on näitusel jooniste, makettide ja lugudena.

Kuraator: Karin Hallas-Murula

Kujundajad: Pille Jänes, Margus Tammik

Projektid ja fotod: Soome Arhitektuurimuuseum, Eesti Arhitektuurimuuseum, Eesti [Teatri-](#) ja Muusikamuuseum, Eesti Rahva Muuseum, Pärnu muuseum, Viljandi muuseum, Valga muuseum, Võru muuseum, Rahvusarhiiv, AB Kuup, arhitekt Ülo Peil, fotograaf Kaido Haagen. Kõik 2023. aasta uued pildistused tegi Martin Siplane.

Näituse kataloog: K. Hallas-Murula. Eesti [teatrimajad](#). Eesti [Teatrilii](#)t, Eesti Arhitektuurimuuseum, 2023.

[Teatrimajade näitus Rotermanni soolalaos](#) on avatud 22. septembrini 2024.